



AHLAK
BİLGİ
ÜRETİM



Ortaokul Öğrencilerinin Alıcı ve Üretici Eşdizimlilik Bilgisi: Okuma ve Yazma Sıklığı Değişkeni Çerçevesinde Bir İnceleme

Meryem Atilla Saban | ORCID: 0009-0005-7137-5269 | mrymatilla@gmail.com

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi, Ankara, Türkiye.

ROR ID: <https://ror.org/01wntqw50>

Özet

Bu çalışmanın amacı ortaokul öğrencilerinin alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgisini okuma ve yazma sıklığı değişkeni çerçevesinde incelemektir. Çalışma, ortaokul 5-8. sınıfta öğrenim gören 524 öğrenciyle yürütülmüştür. Çalışmada Çetinkaya, Kesici ve Polat'ın (2023) geliştirdiği alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgisini değerlendirme aracı kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programında çözümlenmiştir. Yapılan çözümlemeye göre, sekizinci sınıfların *önad+ad* yapısına ilişkin sonucu dışında katılımcıların tüm eşdizimsel yapılarla ilişkin alıcı eşdizimlilik bilgi düzeyi ortadır. Sekizinci sınıfların *önad+ad* yapısına ilişkin alıcı eşdizimlilik bilgi düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Ortalamalar incelendiğinde tüm eşdizimsel yapılarda ve toplamda sekizinci sınıfların ortalamasının diğer sınıf düzeylerinden yüksek olduğu görülmüştür. Ortaokul öğrencilerinin üretici eşdizimlilik testine verdikleri doğru yanıtların ortalaması incelendiğinde beşinci ve altıncı sınıfların tüm eşdizimlilik yapılarında ve toplamda üretici eşdizimlilik bilgi düzeyinin düşük, diğer sınıf düzeylerinin ortalamasının ise tüm eşdizimlilik yapılarında ve toplamda orta olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin alıcı eşdizimlilik bilgileri ile okuma sıklıkları arasında olumlu yönde, orta düzeyde anlamlı ilişkinin olduğu; üretici eşdizimlilik puanları ile yazma sıklıkları arasında olumlu yönde, orta düzeyde ve anlamlı ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: eşdizimlilik bilgisi, alıcı eşdizimlilik, üretici eşdizimlilik, sözcük bilgisi

Atıf Bilgisi

Atilla Saban, M. (2025). Ortaokul Öğrencilerinin Alıcı ve Üretici Eşdizimlilik Bilgisi: Okuma ve Yazma Sıklığı Değişkeni Çerçevesinde Bir İnceleme. *Uluslararası Filoloji Bengü*, 5(1), 101-114.

<https://doi.org/10.62605/ufb.1658999>

Geliş Tarihi	16.03.2025
Kabul Tarihi	28.04.2025
Yayın Tarihi	28.05.2025
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Benzerlik Taraması	Yapıldı – intihal.net
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı ve Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
Etik Beyan	Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Dizinleme Bilgisi	ERIH PLUS, MLA, ProQuest Ulrich's Periodicals Directory, EBSCO - Central & Eastern European Academic Source (CEEAS), Linguistic Bibliography, DOAJ: Directory of Open Access Journals



AHLAK
BİLGİ
ÜRETİM



Secondary School Students Receptive and Productive Collocations Knowledge: An Examination within the Framework of Reading and Writing Frequency

Meryem Atilla Saban | ORCID: 0009-0005-7137-5269 | mrymatilla@gmail.com

Ankara University, Institute of Educational Sciences, Turkish Education, Ankara, Türkiye.

ROR ID: <https://ror.org/01wntqw50>

Abstract

The aim of this study is to examine the receptive and productive collocation knowledge of middle school students within the framework of the reading and writing frequency variable. The study was conducted with 524 students studying in the 5th-8th grades of middle school. The receptive and productive collocation knowledge assessment tool developed by Çetinkaya, Kesici, and Polat (2023) was used in the study. The obtained data were analyzed in the SPSS program. According to the analysis, the receptive collocation knowledge level of the participants for all collocation structures is medium, except for the result of the eighth grades regarding the adjective+noun structure. It was seen that the receptive collocation knowledge level of the eighth grades regarding the adjective+noun structure is high. When the averages were examined, it was seen that the average of the eighth grades in all collocation structures and in total was higher than the other grade levels. When the average of the correct answers given by the middle school students to the productive collocation test was examined, it was seen that the fifth and sixth grades had low productive collocation knowledge level in all collocation structures and in total. The average of other grade levels was found to be medium in all collocation structures and in total. In addition, it was seen that there was a positive, moderately significant relationship between the students' receptive collocation knowledge and their reading frequencies; and a positive, moderately significant relationship between their productive collocation scores and their writing frequencies.

Keywords: collocation knowledge, receptive collocation, productive collocation, vocabulary knowledge

Citation

Atilla Saban, M. (2025). Secondary School Students Receptive and Productive Collocations Knowledge: An Examination within the Framework of Reading and Writing Frequency. *International Journal of Philology Bengü*, 5(1), 101-114.

<https://doi.org/10.62605/ufb.1658999>

Date of Submission	16.03.2025
Date of Acceptance	28.04.2025
Date of Publication	28.05.2025
Peer-Review	Double anonymized - Two External.
Plagiarism Checks	Yes – intihal.net
Conflict of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & Licence	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.
Ethical Statement	This study does not require ethics committee approval, as the data used were obtained from literature review/published sources. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Indexing Information	ERIH PLUS, MLA, ProQuest Ulrich's Periodicals Directory, EBSCO - Central & Eastern European Academic Source (CEEAS), Linguistic Bibliography, DOAJ: Directory of Open Access Journals

Giriş

Sözcük bilgisi, bireyin dili anlama ve kullanma becerisiyle ilgili sözcük dağarcığını, bu sözcüklerin anlamlarını, bağlamlarını, kullanım kurallarını ve yapısal ilişkilerini kapsayan bilgi düzeyi olarak tanımlanabilir. Sözcük bilgisi, bireyin anlama ve anlatma becerilerinin temelini sağlayan bileşenlerden biridir. Dinleme ve okuma anlama becerileri, konuşma ve yazma anlatma becerileri olarak tanımlanır. Birey yazarak ve konuşarak düşüncelerini dile getirir, okuyarak ve dinleyerek yeni bilgiler öğrenir. Bireyin kimi zaman dinleyici kimi zaman konuşmacı olduğu bu süreç iletişimin temelini oluşturur (Rankin, 1928: 624).

Öğrencinin sözvarlığının gelişmesinde konuştuğu dilin söz öbeklerini bilmesi önemlidir. Sözcükler her zaman rastlantısal biçimde birlikte kullanılmaz. Bazı sözcükler birbiriyle daha sık yan yana gelir ve birlikte kullanılır. Bunun sonucunda da eşdizimlilik ortaya çıkar. Eşdizimlilik, dil kullanıcısının seçimi doğrultusunda anlamsal yapı oluşturmak amacıyla bir dizgede sıklıkla yan yana gelmiş en az iki sözcüğün birbirini gerektirmesi sonucu oluşan nedensizlik ve uzlaşımsallık özelliği gösteren üretimsel yapılardır (Çetinkaya, Kesici ve Polat, 2023).

İngilizce *collocation* terimini Aksan (1999: 75) birliktelik, Vardar (2002: 94) *eşdizimlilik* terimleriyle Türkçeye aktarmıştır. Vardar, eşdizimlilik terimini “İki ya da daha çok sayıda dil biriminin genellikle aynı dizimlerde yer alması” olarak tanımlar. Bireyin eşdizimlilik bilgisi alıcı ve üretici olarak iki ulamda ele alınır. *Alıcı sözvarlığı bireyin dinleme, okuma ve metni anlamlandırma sürecinde gerçekleştirmiş olduğu sözcüksel algılamaya dayanır* (Çetinkaya, Kesici ve Polat, 2023). *Alıcı eşdizimlilik*, bir dilde belirli sözcüklerin yan yana nasıl kullanıldığını ve birbirleriyle nasıl anlam ilişkileri kurduğunu anlayabilme becerisidir. Bu, bireyin dinleme veya okuma sırasında karşılaştığı sözcük öbeklerinin (örneğin, "karar vermek," "şiddetli yağmur") doğal ve anlamlı olup olmadığını tanıyabilmesini içerir.

Üretici sözvarlığı konuşma ve yazma aracılığıyla metin üretme sürecinde yararlanılan sözcüklere gönderimde bulunur (Çetinkaya, Kesici ve Polat, 2023). *Üretici eşdizimlilik*, bir dilde doğal ve anlamlı sözcük birleşimleri oluşturabilme becerisidir. Bu, bireyin yazarken veya konuşurken doğru ve yaygın olarak kullanılan sözcük öbeklerini seçebilmesini kapsar.

Alıcı ve üretici eşdizimli yapılar, dilin anlama ve anlatma becerilerinde önemli rol oynar, çünkü bir dildeki doğal sözcük birleşimlerini tanıma ve kullanabilme, etkili iletişimin temel bileşenlerinden biridir. Alıcı eşdizimlilik, bireyin okuma veya dinleme sırasında karşılaştığı sözcüklerin yan yana nasıl kullanıldığını anlayabilmesini sağlar. Üretici eşdizimlilik, konuşma ya da yazma sırasında uygun ve doğal eşdizimli sözcükleri seçerek kendini etkili bir biçimde dile getirmeyi sağlar. Dile egemen olan bir birey, sözcükleri anlamlı ve akıcı

biçimde bir araya getirebilir, bu da iletişimin niteliğini artırır. Yanlış eşdizimler kullanıldığında ileti açık olsa da doğal bir anlatım sağlanamaz, bu da özellikle resmi veya bilimsel iletişimde istenmeyen bir durum yaratır.

Bireyin dili kullanımındaki başarısının en önemli göstergesi sözcüklerdir. Dilin kullanım olanaklarından yararlanmayı başarabilmek, dilin dizgeli yapısının en küçük yapı taşı olan sözcükleri içerik ve kavram alanlarıyla doğru anlamlandırabilmek bu bağlamda çok önemlidir (Mert Lüle, 2013). Eşdizimli sözcük bilgisi, anlama sürecini destekler. Alıcı, bir metinde yer alan her sözcükle ilgilenmek zorunda kalmadan, metni anlayabilir (Nesselhauf, 2005: 2). Öğrencilerin, etkili bir iletişimin bütününi oluşturan dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinde, hedef dilin konuşucuları gibi doğal ve yaratıcı bir dil kullanımına erişebilmeleri için, eşdizimli sözcük bilgisine gereksinimi vardır (Altıkulaçoğlu, 2010).

Anlama ve anlatma temel dil becerilerinin etkin kullanımı ile sözcük dağarcığının varlığı arasında yakın bir ilgi vardır. Sözcük dağarcığının zayıf veya varlık olması hem anlama hem de anlatma becerisini etkiler. Buradan yönelimle insanların birbirlerini anlamasında sözcüklerin önemli bir işlevi olduğu söylenebilir (Güzel, 2015).

Bir dilde konuştuğunu ve yazdığını doğru dile getirebilmek, dinlediğini ya da okuduğunu doğru anlamak için, o dilin sözcüklerinin etkin bir kullanıcısı olmak çok önemlidir (Altıkulaçoğlu, 2010: 148). Öğrenciler anlatmak istediklerini tam olarak dile getirebilecek hazır bileşimleri, diğer bir deyişle, eşdizimli sözcükleri bilmediklerinde, dilbilgisi kurallarına dayalı uzun sözceler oluşturmak zorunda kalır. Bu da konuşma ya da yazma sürecinde, iletişimin aksamasına ve yanlış anlaşılmaya neden olur (Altıkulaçoğlu, 2010). Eşdizimlilik bilgisi, öğrencinin metin üretiminden kaynaklanan dil bilimsel işlem yükünü azaltır, öğrencilerin konuşma ve bilhassa yazma becerilerindeki yetkinliği artırır, öğrencinin yazılı ve sözlü ifadesinin doğal ve akıcı olmasını sağlar (Doğan, 2019)

Alıcı eşdizimlilik bilgisinin gelişebilmesi için girdi sağlanması önemlidir. Bunun için de bireyin okuma eylemini sıklıkla gerçekleştirmesi gerekir. Thorndike (1973) ve May'in (1986) araştırmaları okuyarak sözcük dağarcığı varışlaşan bireyin kavrama becerilerinin de diğer bireylere göre hızla geliştiğini göstermektedir (Batur, Özcan ve Sağcan, 2019). Bireyin alıcı eşdizimlilik bilgisi ne kadar genişse üretici eşdizimlilik bilgisi de o kadar geniştir. Üretici eşdizimlilik bilgisinin gelişme sınırı alıcı eşdizimlilik bilgisinin genişliğine bağlıdır. Bireyin yazma eylemini sıklıkla gerçekleştirmesi üretici eşdizimliliğe katkıda bulunur. Sözcüksel Yaklaşımın öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmede olumlu etkisi olduğunu vurgulayan Chandra (2014) yaptığı çalışmada, Sözcüksel Yaklaşım kullanarak öğrencilerde doğru eşdizimlilik ya da söz öbeği kullanma yetisinin arttığını belirtir (Turan ve Çubukçu, 2019).

Bu çalışmanın temel amacı ortaokul öğrencilerinin alıcı ve üretici

eşdizimlilik bilgisi düzeylerini belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda yanıtı aranan sorular şunlardır:

1. Ortaokul öğrencilerinin alıcı eşdizimlilik bilgi düzeyleri nasıldır?
2. Ortaokul öğrencilerinin üretici eşdizimlilik bilgi düzeyi nasıldır?
3. Ortaokul öğrencilerinin okuma sıklıklarıyla alıcı eşdizimlilik bilgi düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Ortaokul öğrencilerinin yazma sıklıklarıyla üretici eşdizimlilik bilgi düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Bu çalışma ortaokul öğrencilerinin alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgilerini okuma ve yazma sıklığı değişkeniyle incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma, genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeline uygun bir biçimde desenlenmiştir.

Katılımcılar

Bu çalışma Ankara'nın Keçiören ilçesinde bulunan bir ortaokulun beş, altı, yedi ve sekizinci sınıflarında öğrenim gören toplam 524 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yer alan katılımcıların öğrenim gördükleri sınıflara göre dağılımı aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıf	Öğrenci sayısı	Yüzde
Beşinci	139	26,5
Altıncı	119	22,7
Yedinci	159	30,3
Sekizinci	107	20,5
Toplam	524	100

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Çalışmada veri toplama aracı olarak Çetinkaya, Kesici ve Polat'ın (2023) alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgisini değerlendirme aracı kullanılmıştır. Uygulamadan önce katılımcılar veri toplama aracı konusunda bilgilendirilmiştir. Daha sonra veri toplama aracı dağıtılarak öğrencilerden yanıtlamaları istenmiştir.

Verilerin çözümlemesinde SPSS 24.0 programından ve ANOVA'dan yararlanılmıştır. Elde edilen verilerle öğrencilerin alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgi düzeyleri, okuma sıklıklarıyla alıcı eşdizimlilik bilgi düzeyleri arasındaki

ilişki, yazma sıklıklarıyla üretici eşdizimlilik bilgi düzeyleri arasındaki ilişki tablolarla belirtilmiştir.

Bulgular

Ortaokul Öğrencilerinin Alıcı Eşdizimlilik Bilgi Düzeyleri

Araştırmanın birinci sorusu “Ortaokul öğrencilerinin alıcı eşdizimlilik bilgi düzeyleri nasıldır?” biçiminde oluşturulmuştur. Yapılan çözümleme sonucu ortaya çıkan bulgular şöyledir:

Tablo 2. Ortaokul öğrencilerinin alıcı eşdizimlilik bilgi düzeyleri

	Sınıf	N	$\bar{X}$	Düzye	Standart sapma	En küçük değer	En büyük değer
Önad+ad	5,00	139	2,56	Orta	1,07	0,00	4,00
	6,00	119	2,21	Orta	1,16	0,00	4,00
	7,00	159	2,60	Orta	0,99	0,00	4,00
	8,00	107	2,84	Yüksek	1,04	0,00	4,00
	Toplam	524	2,55	Orta	1,08	0,00	4,00
Ad+eylem	5,00	139	1,58	Orta	0,98	0,00	4,00
	6,00	119	1,73	Orta	1,07	0,00	4,00
	7,00	159	1,94	Orta	1,19	0,00	4,00
	8,00	107	2,29	Orta	1,12	0,00	4,00
	Toplam	524	1,87	Orta	1,12	0,00	4,00
Ad+ad	5,00	139	1,73	Orta	0,89	0,00	4,00
	6,00	119	1,59	Orta	1,02	0,00	4,00
	7,00	159	2,01	Orta	1,07	0,00	4,00
	8,00	107	2,24	Orta	1,10	0,00	4,00
	Toplam	524	1,89	Orta	1,04	0,00	4,00
Belirteç+önad	5,00	139	1,86	Orta	0,88	0,00	4,00
	6,00	119	1,76	Orta	1,02	0,00	4,00
	7,00	159	1,64	Orta	1,01	0,00	4,00
	8,00	107	1,94	Orta	1,05	0,00	4,00
	Toplam	524	1,79	Orta	0,99	0,00	4,00
Belirteç+eylem	5,00	139	1,63	Orta	1,04	0,00	4,00
	6,00	119	1,50	Orta	1,16	0,00	4,00
	7,00	159	1,97	Orta	1,20	0,00	4,00
	8,00	107	2,21	Orta	1,19	0,00	4,00
	Toplam	524	1,82	Orta	1,17	0,00	4,00
Toplam	5,00	139	9,37	Orta	2,53	3,00	16,00
	6,00	119	8,79	Orta	3,62	0,00	18,00
	7,00	159	10,15	Orta	3,57	0,00	18,00
	8,00	107	11,52	Orta	3,55	2,00	18,00
	Toplam	524	9,91	Orta	3,46	0,00	18,00

“Önad+ad” alıcı eşdizimlilik türünde 5. sınıf öğrencilerinin puanlarının ortalaması $\bar{X} = 2.56$, 6. sınıfların $\bar{X} = 2.21$, 7. sınıfların $\bar{X} = 2.64$, 8. sınıfların $\bar{X} = 2.84$, tüm öğrencilerinse $\bar{X} = 2.55$ 'tir. Bu puanlara göre 8. sınıf öğrencilerin “önad+ad” alıcı eşdizimlilik türünde bilgi düzeyleri yüksek, diğer sınıf düzeylerinde ve tamamında ortadır.

“Ad+eylem” alıcı eşdizimlilik türünde 5. sınıf öğrencilerinin

puanlarının ortalaması $\bar{X}=1.58$, 6. sınıfların $\bar{X}=1.73$, 7. sınıfların $\bar{X}=1.94$, 8. sınıfların $\bar{X}=2.29$, tüm öğrencilerinse $\bar{X}=1.87$ 'dir. Bu puanlara göre öğrencilerin "ad+eylem" alıcı eşdizimlilik türünde bilgi düzeyleri ortadır.

"Ad+ad" alıcı eşdizimlilik türünde 5. sınıf öğrencilerinin puanlarının ortalaması $\bar{X}=1.73$, 6. sınıfların $\bar{X}=1.59$, 7. sınıfların $\bar{X}=2.01$, 8. sınıfların $\bar{X}=2.24$, tüm öğrencilerinse $\bar{X}=1.89$ 'dur. Bu puanlara göre öğrencilerin "ad+ad" alıcı eşdizimlilik türünde bilgi düzeyleri ortadır.

"Belirteç+önad" alıcı eşdizimlilik türünde 5. sınıf öğrencilerinin puanlarının ortalaması $\bar{X}=1.86$, 6. sınıfların $\bar{X}=1.76$, 7. sınıfların $\bar{X}=1.64$, 8. sınıfların $\bar{X}=1.94$, tüm öğrencilerinse $\bar{X}=1.79$ 'dur. Bu puanlara göre öğrencilerin "belirteç+önad" alıcı eşdizimlilik türünde bilgi düzeyleri ortadır.

"Belirteç+eylem" alıcı eşdizimlilik türünde 5. sınıf öğrencilerinin puanlarının ortalaması $\bar{X}=1.63$, 6. sınıfların $\bar{X}=1.50$, 7. sınıfların $\bar{X}=1.97$, 8. sınıfların $\bar{X}=2.21$, tüm öğrencilerinse $\bar{X}=1.82$ 'dir. Bu puanlara göre öğrencilerin "belirteç+eylem" alıcı eşdizimlilik türünde bilgi düzeyleri ortadır.

5. sınıf öğrencilerinin alıcı eşdizimlilik puanlarının ortalaması $\bar{X}=9.37$, 6. sınıfların $\bar{X}=8.79$, 7. sınıfların $\bar{X}=10.15$, 8. sınıfların $\bar{X}=11.52$, tüm öğrencilerinse $\bar{X}=9.91$ 'dir. Bu puanlara göre öğrencilerin alıcı eşdizimlilik bilgi düzeyleri ortadır.

Ortaokul Öğrencilerinin Üretici Eşdizimlilik Bilgi Düzeyleri

Araştırmanın ikinci sorusu "Ortaokul öğrencilerinin üretici eşdizimlilik bilgi düzeyleri nasıldır?" biçiminde oluşturulmuştur. Yapılan çözümleme sonucu ortaya çıkan bulgular şöyledir:

Tablo 3. Ortaokul öğrencilerinin üretici eşdizimlilik bilgi düzeyleri

	Sınıf	N	$\bar{X}$	Düzye	Standart sapma	En küçük değer	En büyük değer
Önad+ad	5,00	139	0,82	Düşük	0,77	0,00	3,00
	6,00	119	1,27	Düşük	0,97	0,00	3,00
	7,00	159	1,56	Orta	0,82	0,00	3,00
	8,00	107	2,13	Orta	0,80	0,00	4,00
	Toplam	524	1,41	Orta	0,96	0,00	4,00
Ad+eylem	5,00	139	0,54	Düşük	0,75	0,00	4,00
	6,00	119	0,94	Düşük	1,12	0,00	4,00
	7,00	159	1,75	Orta	1,25	0,00	4,00
	8,00	107	2,23	Orta	1,10	0,00	4,00
	Toplam	524	1,34	Orta	1,25	0,00	4,00
Ad+ad	5,00	139	0,37	Düşük	0,63	0,00	3,00
	6,00	119	0,82	Düşük	1,02	0,00	4,00
	7,00	159	1,63	Orta	1,27	0,00	4,00
	8,00	107	2,23	Orta	1,25	0,00	4,00
	Toplam	524	1,23	Düşük	1,28	0,00	4,00
Belirteç+önad	5,00	139	1,28	Düşük	1,04	0,00	4,00
	6,00	119	1,75	Orta	1,24	0,00	4,00
	7,00	159	2,13	Orta	1,01	0,00	4,00

	8,00	107	2,31	Orta	1,03	0,00	4,00
	Toplam	524	1,85	Orta	1,15	0,00	4,00
Belirteç+eylem	5,00	139	0,88	Düşük	0,83	0,00	3,00
	6,00	119	1,05	Düşük	1,00	0,00	4,00
	7,00	159	1,59	Orta	1,15	0,00	4,00
	8,00	107	1,90	Orta	1,10	0,00	4,00
	Toplam	524	1,34	Orta	1,10	0,00	4,00
Toplam	5,00	139	3,89	Düşük	2,67	0,00	12,00
	6,00	119	5,82	Düşük	4,12	0,00	18,00
	7,00	159	8,66	Orta	4,04	1,00	18,00
	8,00	107	10,80	Orta	3,94	0,00	17,00
	Toplam	524	7,19	Orta	4,52	0,00	18,00

“Önad+ad” üretici eşdizimlilik türünde 5. sınıf öğrencilerinin puanlarının ortalaması $\bar{X}=0.82$, 6. sınıfların $\bar{X}=1.27$, 7. sınıfların $\bar{X}=1.56$, 8. sınıfların $\bar{X}=2.13$, tüm öğrencilerinse $\bar{X}=1.41$ ’dir. Bu puanlara göre 5. ve 6. sınıftaki öğrencilerin “önad+ad” üretici eşdizimlilik türünde bilgi düzeyleri düşük, 7. ve 8. sınıftaki öğrencilerin tamamının bilgi düzeyleri ise ortadır.

“Ad+eylem” üretici eşdizimlilik türünde 5. sınıf öğrencilerinin puanlarının ortalaması $\bar{X}=0.54$, 6. sınıfların $\bar{X}=0.94$, 7. sınıfların $\bar{X}=1.75$, 8. sınıfların $\bar{X}=2.23$, tüm öğrencilerinse $\bar{X}=1.34$ ’tür. Bu puanlara göre 5. ve 6. sınıftaki öğrencilerin “ad+eylem” üretici eşdizimlilik türünde bilgi düzeyleri düşük, 7. ve 8. sınıftaki öğrencilerin tamamının bilgi düzeyleri ise ortadır.

“Ad+ad” üretici eşdizimlilik türünde 5. sınıf öğrencilerinin puanlarının ortalaması $\bar{X}=0.37$, 6. sınıfların $\bar{X}=0.82$, 7. sınıfların $\bar{X}=1.63$, 8. sınıfların $\bar{X}=2.23$, tüm öğrencilerinse $\bar{X}=1.23$ ’tür. Bu puanlara göre 7. ve 8. sınıftaki öğrencilerin “ad+ad” üretici eşdizimlilik türünde bilgi düzeyleri orta, 5. ve 6. sınıftaki öğrencilerin tamamının bilgi düzeyleri ise düşüktür.

“Belirteç+önad” üretici eşdizimlilik türünde 5. sınıf öğrencilerinin puanlarının ortalaması $\bar{X}=1.28$, 6. sınıfların $\bar{X}=1.75$, 7. sınıfların $\bar{X}=2.13$, 8. sınıfların $\bar{X}=2.31$, tüm öğrencilerinse $\bar{X}=1.85$ ’tir. Bu puanlara göre 5. sınıftaki öğrencilerin “belirteç+önad” üretici eşdizimlilik türünde bilgi düzeyleri düşük, 6., 7. ve 8. sınıftaki öğrencilerin tamamının bilgi düzeyleri ise ortadır.

“Belirteç+eylem” üretici eşdizimlilik türünde 5. sınıf öğrencilerinin puanlarının ortalaması $\bar{X}=0.88$, 6. sınıfların $\bar{X}=1.05$, 7. sınıfların $\bar{X}=1.59$, 8. sınıfların $\bar{X}=1.90$, tüm öğrencilerinse $\bar{X}=1.34$ ’tür. Bu puanlara göre 5. ve 6. sınıftaki öğrencilerin “belirteç+eylem” üretici eşdizimlilik türünde bilgi düzeyleri düşük, 7. ve 8. sınıftaki öğrencilerin tamamının bilgi düzeyleri ise ortadır.

5. sınıf öğrencilerinin üretici eşdizimlilik puanlarının ortalaması $\bar{X}=3.89$, 6. sınıfların $\bar{X}=5.82$, 7. sınıfların $\bar{X}=8.66$, 8. sınıfların $\bar{X}=10.80$, tüm öğrencilerinse $\bar{X}=7.19$ ’dur. Bu puanlara göre 5. ve 6. sınıftaki öğrencilerin üretici eşdizimlilik türünde bilgi düzeyleri düşük, 7. ve 8. sınıftaki öğrencilerin tamamının bilgi düzeyleri ise ortadır.

Tablo 1 ile Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin üretici eşdizimlilik puanları alıcı eşdizimlilik puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ortaokul Öğrencilerinin Okuma Sıklıklarıyla Alıcı Eşdizimlilik Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişki

Araştırmanın üçüncü sorusu “Ortaokul öğrencilerinin okuma sıklıkları ile alıcı eşdizimlilik bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” biçiminde oluşturulmuştur. Yapılan çözümlemede ortaya çıkan bulgular şöyledir:

Tablo 4. Ortaokul öğrencilerinin okuma sıklıklarıyla alıcı eşdizimlilik bilgi düzeyleri arasındaki ilişki

	Eşdizimsel yapı	Okuma Sıklığı
Alıcı eşdizimlilik	Önad+ad	.260**
	Ad+eylem	.226**
	Ad+ad	.332**
	Belirteç+önad	.223**
	Belirteç+eylem	.243**
	Toplam	.401**

**p<.01

Öğrencilerin “önad+ad”, “ad+eylem”, “belirteç+önad” ve “belirteç+eylem” alıcı eşdizimlilik türlerinden aldıkları puanlar ile okuma sıklıkları arasında pozitif yönde, düşük düzeyde ve anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir (p<0.01). Öğrencilerin “ad+ad” alıcı eşdizimlilik türünden aldıkları puanlar ile okuma sıklıkları arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir (p<0.01). Ayrıca öğrencilerin alıcı eşdizimlilik puanları ile okuma sıklıkları arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir (r=.401, p<0.01).

Ortaokul Öğrencilerinin Yazma Sıklıklarıyla Üretici Eşdizimlilik Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişki

Araştırmanın dördüncü sorusu “Ortaokul öğrencilerinin yazma sıklıklarıyla üretici eşdizimlilik bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” biçiminde oluşturulmuştur. Yapılan çözümlemede ortaya çıkan bulgular şöyledir:

Tablo 5. Ortaokul öğrencilerinin yazma sıklıklarıyla üretici eşdizimlilik bilgi düzeyleri arasındaki ilişki

	Eşdizimsel yapı	Okuma Sıklığı
Üretici eşdizimlilik	Önad+ad	.337**
	Ad+eylem	.409**
	Ad+ad	.416**
	Belirteç+önad	.385**
	Belirteç+eylem	.417**
	Toplam	.502**

**p<.01

Öğrencilerin “önad+ad”, “ad+eylem”, “belirteç+önad”, “ad+ad” ve

“belirteç+eylem” üretici eşdizimlilik türlerinden aldıkları puanlar ile yazma sıklıkları arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir ($p<0.01$). Ayrıca öğrencilerin üretici eşdizimlilik puanları ile yazma sıklıkları arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir ($r=.502$, $p<0.01$).

Sonuç

Temel amacı ortaokul öğrencilerinin alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgisi düzeylerini belirlemek olan bu çalışmada ortaokul 5-8. sınıfta öğrenim gören öğrencilere alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgisini değerlendirme aracı uygulanmıştır. Yapılan çözümlemeye göre, sekizinci sınıfların *önad+ad* yapısına ilişkin sonucu dışında katılımcıların tüm eşdizimsel yapılara ilişkin alıcı eşdizimlilik bilgi düzeyi ortadır. Sekizinci sınıfların *önad+ad* yapısına ilişkin alıcı eşdizimlilik bilgi düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Ortalamalar incelendiğinde tüm eşdizimsel yapılarda ve toplamda sekizinci sınıfların ortalamasının diğer sınıf düzeylerinden yüksek olduğu görülmüştür. Altıncı sınıfların *önad+ad*, *ad+ad*, *belirteç+eylem* yapılarındaki ve toplamdaki ortalamasının beşinci sınıflardan düşük olması dikkat çekicidir. Öte yandan yedinci sınıfların *belirteç+önad* eşdizimlilik yapısına ilişkin bilgi düzeyinin hem altıncı hem de beşinci sınıflardan düşük olduğu görülmüştür.

Alıcı eşdizimlilik, bir öğrencinin eşdizimli yapıları okuma veya dinleme yoluyla tanıyıp anlamlandırma becerisini ifade eder (Nation, 2001). Daha önce de belirtildiği gibi, eşdizimlilik bir sözcüğün belirli diğer sözcüklerle doğal bir biçimde eşleşme eğilimi göstermesi anlamına gelir (Sinclair, 1991). Öğrencilerin alıcı eşdizimlilik bilgi düzeyleri sınıflara göre değişiklik gösterebilir. Bu, dil edinimi, sözcük dağarcığı gelişimi ve karşılaşılan dil girdisi ile doğrudan ilişkilidir. Bu çalışma çerçevesinde altıncı sınıf katılımcılarının *önad+ad*, *ad+ad*, *belirteç+eylem* yapılarında ve toplamda beşinci sınıflardan daha düşük başarımlar göstermesi bu kümeye özgü bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Çünkü sınıf düzeyi arttıkça öğrenciler daha fazla ve soyut eşdizimli yapılarla karşılaşır.

Öğrenciler, *okula gitmek*, *ödev yapmak* gibi kullanım sıklığı yüksek eşdizimli yapıları daha kolay tanır (Ellis, 1997). Ancak, düşük sıklıklı eşdizimli yapıları anlamakta zorlanırlar, çünkü bu yapılar henüz sınırlı sözcük dağarcıkları içinde yer almaz (Webb et al., 2013). Çalışmalarda öğrencilerin alıcı eşdizimlilik bilgisini geliştirmek için onlara yoğun okuma ve dinleme etkinlikleri yaptırılması gerektiği belirtilmektedir (Biber & Conrad, 1999; Nation, 2013; Boers, 2021). Böylece öğrenciler doğal bağlam içinde farklı eşdizim yapıları tanıma olanağına kavuşabilir. Ayrıca derlem tabanlı bir yaklaşımla kullanım sıklığına göre eşdizimli yapıların seçilerek öğrencilere öğretilmesi yöntemi de öğrencilerin doğru aşamada gerekli eşdizimli yapılarla karşılaşmasına olanak sağlayabilir (Sinclair, 1991).

Ortaokul öğrencilerinin üretici eşdizimlilik testine verdikleri doğru yanıtların ortalaması incelendiğinde beşinci ve altıncı sınıfların tüm eşdizimlilik

yapılarında ve toplamda üretici eşdizimlilik bilgi düzeyinin düşük olduğu görülmüştür. Yedinci ve sekizinci sınıfların ortalamasının ise tüm eşdizimlilik yapılarında ve toplamda orta olduğu görülmüştür. Üretici eşdizimlilik, öğrencinin eşdizimli yapıları konuşma veya yazma yoluyla etkin olarak kullanabilme yetisidir (Nation, 2013). Yapılan araştırmalar, öğrencilerin üretici eşdizimlilik düzeylerinin sınıf düzeylerine bağlı olarak gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır (Schmitt, 2000; Laufer & Waldman, 2011). Bu çalışmada da benzer sonuç elde edilmiştir.

Öğrenciler genellikle yüksek sıklıklı eşdizimliliği üretmekte daha başarılıdır. Ancak, düşük sıklıklı ve bağlama dayalı eşdizimli yapılar üretici aşamada daha geç gelişir (Boers & Lindstromberg, 2009; Durrant & Schmitt, 2010). Öğrencilerin üretici eşdizimlilik bilgilerini geliştirmek için yazı ve konuşmalarında hedeflenen eşdizimli yapıları kullanmalarını sağlayacak etkinlikler yaptırılabilir. Yanlış çözümlemesi ve geri bildirim süreciyle öğrenme süreçleri desteklenebilir (Laufer & Waldman, 2011).

Yapılan inceleme sonucunda katılımcıların alıcı eşdizimlilik bilgi düzeylerinin üretici eşdizimlilik bilgi düzeyinden yüksek olduğu görülmüştür. Öğrenme sürecinde, alıcı eşdizimlilik üretici eşdizimlilikten daha önce gelişir çünkü öğrenciler önce bu yapıları okuma ve dinleme yoluyla öğrenir, daha sonra üretimde kullanmaya başlar (Laufer & Waldman, 2011). Alıcı eşdizimlilik üretici eşdizimliliğe kıyasla daha hızlı gelişir, çünkü eşdizimli yapıları tanımak, onları doğru biçimde kullanmaktan daha az bilişsel yük gerektirir (Schmitt, 2000). Alıcı eşdizimlilik, üretici eşdizimlilikten daha hızlı gelişir, ancak dil yeterliğinin artırılması için iki beceri de eş zamanlı olarak geliştirilmelidir. Bu süreç, öğrencinin maruz kaldığı dil girdisi, bilişsel sıgaları ve eğitim ortamları ile doğrudan ilişkilidir.

Ortaokul öğrencilerinin okuma sıklıklarıyla alıcı eşdizimlilik bilgi düzeyleri arasındaki ilişkiye ilişkin çözümlemeler *önad+ad*, *ad+eylem*, *belirteç+önad* ve *belirteç+eylem* eşdizimlilik yapıları ile okuma sıklığı arasında olumlu yönde, düşük düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğunu göstermiştir. Öte yandan *ad+ad* alıcı eşdizimlilik yapısına ilişkin bilgi düzeyi ile okuma sıklığı arasında olumlu yönde orta düzeyde ve anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Toplam puanlar ile okuma sıklığı arasında olumlu yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Elde edilen bu sonuçlar okuma sıklığı ile alıcı eşdizimlilik bilgi arasındaki ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır. Bu sonuçtan yönelimle bireyin alıcı eşdizimlilik bilgisini beslemek ve geliştirmek için daha sık okuma eylemi gerçekleştirmesi gerektiği söylenebilir.

Ortaokul öğrencilerinin yazma sıklıklarıyla alıcı eşdizimlilik bilgi düzeyleri arasındaki ilişkiye ilişkin çözümlemeler *önad+ad*, *ad+eylem*, *belirteç+önad*, *belirteç+eylem* eşdizimlilik yapıları ile yazma sıklığı arasında olumlu yönde, orta düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğunu göstermiştir. Ayrıca toplam puanlar ile yazma sıklığı arasında da olumlu yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu sonuçtan yönelimle bireyin üretici eşdizimlilik

bilgisini geliştirmek için daha sık yazma eylemi gerçekleştirmesi gerektiği söylenebilir.

Sonuç olarak ortaokul ğrencilerinin tüm sınıf düzeylerin alıcı eşdizimlilik bilgi düzeylerinin orta olduğu görülmüştür. Öte yandan üretici eşdizimlilik bilgilerinin ise beşinci ve altıncı sınıflarda düşük, yedinci ve sekizinci sınıflarda orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Ayrıca alıcı eşdizimlilik bilgisi ile okuma sıklığı arasında, üretici eşdizimlilik ile de yazma sıklığı arasında anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlardan yönelimle öğrencilerin alıcı eşdizimlilik bilgilerini beslemek için okuma ve dinleme uygulamalarının, üretici eşdizimlilik bilgilerini beslemek için de üretim olanağı tanıyan yazma ve konuşma uygulamalarının yapılması gerektiği söylenebilir.

Kaynakça

- Aksan, D. (1999). Anlambilim. Ankara: Engin Yayınevi.
- Altıkulaçoğlu, S. (2010). Yabancı dil sınıflarında eşdizimli sözcük öğretimi ve anadilinin rolü. *Dil Dergisi*, 6(148), 37-52. DOI:10.1501/Dilder 0000000129
- Batur Z., Özcan Z. H., & Sağcan C. Y. (2019). Ortaokul öğrencilerinin okuma eğilimlerinin incelenmesi. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 33-55.
- Biber, D., & Conrad, S. (1999). *Lexical bundles in conversation and academic prose*. In H. Hasselgard & S. Oksefjell (Eds.), *Out of corpora: Studies in honour of Stig Johansson* (pp. 181–190). Rodopi.
- Boers, F. (2021). *Evaluating second language vocabulary and grammar instruction: A synthesis of the research on teaching words, phrases, and patterns*. Routledge.
- Boers, F., & Lindstromberg, S. (2009). *Optimizing a lexical approach to instructed second language acquisition*. Palgrave Macmillan.
- Chandra, P. (2014). Teaching collocation using lexical approach as used in made Frida Yulia's vocabulary: lexically-based second thousands words of general service list book. *Journal Social Humaniora*. 7,2,150-172.
- Çetinkaya, G., Kesici, S., & Polat, B. (2023). Alıcı ve üretici eşdizimlilik bilgisini değerlendirme aracının geliştirilmesi. *Dil Dergisi*, 174(2), 23-44. <https://doi.org/10.33690/dilder.1396828>
- Doğan, N. (2019). Yabancılarla Türkçe öğretiminde eşdizimsel farkındalık ve öğrencilerin eşdizim yeterlikleri, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(68), 115-122. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3810>
- Durrant, P., & Schmitt, N. (2010). *Adult learners' retention of collocations from exposure*. *Second Language Research*, 26(2), 163-188.
- Ellis, N. C. (1997). *Vocabulary acquisition: Word structure, collocation, word-class, and meaning*. In N. Schmitt & M. McCarthy (Eds.), *Vocabulary: Description, acquisition, and pedagogy* (pp. 122-139). Cambridge University Press.
- Güzel, G. (2015). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında sözcük öğretiminin yaratıcı dil öğretimi açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi.
- Laufer, B., & Waldman, T. (2011). *Verb-noun collocations in second language writing: A corpus analysis of learners' English*.

- Language Learning, 61(2), 647-672.
- May, F.B. (1986). Reading as communication: an interactive approach. Merrill
- Nesselhauf, N. 2005. Collocations in a Learner Corpus. John Benjamins Publishing Company.
- Nation, P. (2013). *Learning vocabulary in another language* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Rankin, P. (1928). The importance of listening ability. *The English Journal*, 17(8), 623-630.
- Sinclair, J. (1991). *Corpus, concordance, collocation*. Oxford University Press.
- Thorndike, R.L. (1973). Reading comprehension education in fifteen countries. New York.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü. İstanbul: Multilingual*.
- Webb, S., Newton, J., & Chang, A. C.-S. (2013). *Incidental learning of collocation*. Language Learning, 63(1), 91-120.